The above gives grounds to agree that the construction of the deposit guarantee system is decisively influenced by both the peculiarities of the historical development of the country and the specifics of economic and political problems that need to be addressed during its creation. Therefore, in response to the international crisis of the 1990s, international financial organizations began to recommend the introduction and institutionalization of deposit guarantee systems around the world. It is the institutionalized deposit insurance system, which provides for the existence of national deposit insurance institutions with a clear mandate, that has proven its effectiveness and is becoming more widespread in the world.

Keywords: banking system, deposit guarantee, deposit insurance, deposit guarantee fund, deposits, insurance funds, deposit reimbursement, risks in the banking system.

DOI: 10.33766/2524-0323.93.199-212

УДК 3.078:351.742

Самбор М. А., кандидат юридичних наук, начальник сектора моніторингу Прилуцького районного відділу поліції Головного управління Національної поліції в Чернігівській області (м. Чернігів – м. Прилуки, Україна)

e-mail: NIKOLAS783@ukr.net

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-0446-3892>

АДМІНІСТРАТИВНЕ ЗАТРИМАННЯ: ДОКТРИНА, ЗАКОНОДАВСТВО, ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ

У статті досліджується існуюча доктрина розуміння адміністративного затримання, елементи національного законодавства України, норми якого регламентують підстави та особливості реалізації адміністративного затримання як заходу забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, а також юридична практика, що склалася під час застосування адміністративного затримання. Окремо виділяються питання сповіщення родичів про адміністративне затримання особи, що являє собою додаткову гарантію дотримання прав і свобод затриманої особи. Дослідження прецедентної практики Європейського суду з прав людини у справах щодо відновлення прав і свобод затриманих осіб вказує на ряд прогалин національного законодавства України щодо встановлення моменту затримання та охоплення адміністративним затриманням доставлення особи.

Ключові слова: адміністративне затримання, доктрина, законодавство, практика застосування, дотримання прав і свобод людини.

Постановка проблеми. Права і свободи людини перебувають у фокусі дослідників правової теорії та юридичної дійсності. Причина того, що правам і свободам людини відводиться все більша і більша увага, зумовлюється прагненням пізнання цих соціальних, біологічних граней життєдіяльності людини, тим, що саме права і свободи визначають зміст суспільних відносин членів соціуму, виступають межами та мірилом втручання держави в особисте життя людини і її колективу. Права, свободи людини і громадянина є предметом правового регулювання як на національному, так і міжнародному рівнях.

Світовим співтовариством запроваджені різні їх класифікації, водночас існують права і свободи, наприклад, право на життя і здоров'я, свободу і недоторканність, які є беззаперечними аксіомами суспільного життя, що визначають зміст і спрямованість діяльності держав, створюючи умови для природного розвитку людства. Визнання зазначених прав і свобод людини і громадянина не засвідчують про їх наявність та приналежність представникам того чи іншого суспільства або держави з відповідним рівнем соціального, у тому числі й правового розвитку. Це свідчить лише про формування цілісної суспільної колективної свідомості у сфері розуміння можливостей: прав і свобод людини та, головне, – необхідності вчинення позитивних дій з боку держави, як унікального та особливого соціального інституту щодо створення умов для здійснення цих прав і свобод кожною людиною. Як наслідок, можемо сформулювати тезу про те, що документальне (у нормативно-правовому акті, чи то конституції, чи білі, чи законі, чи хартії) нормативного оформлення шляхом лінгвістичного опису змісту такого права або свободи не є фундаментом для можливості використання цього права або свободи людиною, адже такий позитивістський або етатистський підхід є лише прагненням абсолютизувати вичерпність прав і свобод людини, що йде в розріз із природно-правовими початками прав і свобод та всеохоплюючим принципом верховенства права в суспільних відносинах. Водночас викладення змісту права або свободи людини в нормативно-правовому акті лише додатково зауважує на соціальній значущості цього права та зобов'язує державу охороняти й захищати таке право або свободу, створювати умови для його реалізації.

Одним із таких прав і свобод є право на свободу та особисту недоторканність. Темпоральний вимір права та його розвитку дозволяє сформулювати висновок про те, що вказане право не є абсолютним та владними елітами, суб'єктами законотворчості ухвалюються норми права, які визначаються загальнообов'язковими правилами поведінки визначають підстави для обмеження цього права. Одним із таких підстав є затримання. Відомо, що нагромаджено декілька процесів, які урегульовують відносини із застосування заходів адміністративного примусу: кримінальний процес і адміністративно-деліктний процес (процес провадження у справах про адміністративні правопорушення). Завдячуючи прискіпливим науковим дослідженням, а також їх кількості, процедура затримання в кримінальному процесі знайшла ефективне правове регулювання, тоді як застосування затримання як заходу забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення не має відповідного якісного правового регулювання, що свідчило б про існування наукових доктрин у формуванні норм права, призначенням яких було б ефективне, перш за все з огляду на дотримання прав і свобод людини, урегулювання застосування даного виду заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питання заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення присвятили свої дисертаційні дослідження А. В. Пугач, Р. С. Козюренько, М. І. Курочка тощо. Водночас не можна оминати увагою результати наукових пошуків у цьому напрямку А. Т. Комзюка, Т. О. Коломосьць, О. І. Безпалової, а також власні дослідження автора тощо. Такий вид заходів забезпечення провадження у справах про адміністра-

тивні правопорушення, як адміністративне затримання, перебуває у сфері постійної уваги науковців-теоретиків, що вказує на існування проблематики як у правовому врегулюванні його застосування, так і в практичній юридичній діяльності із впровадження норм законодавства для регулювання суспільних відносин, що неможливо здійснити без застосування адміністративного затримання. Зазвичай увага дослідників навколо адміністративного затримання фокусується на окремих його аспектах – розуміння, реалізація, обмеження прав і свобод людини – тоді як питання єдності практики застосування цього заходу, забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, окремі питання доктрини його розуміння та вдосконалення норм позитивного права не висвітлені ще дослідниками.

Формулювання цілей. З огляду на вищевказане, метою статті є дослідження особливостей наукових пошуків у сфері формування доктрини адміністративного затримання, спрямованої на ухвалення норм позитивного права для забезпечення права на свободу і особисту недоторканність під час застосування адміністративного затримання, та особливості правозастосовної практики, як індикатора якості законодавчих норм у сфері застосування адміністративного примусу, спрямованого на обмеження права на свободу та особисту недоторканність.

Виклад основного матеріалу. Еволюція праворозуміння в концентрованому імпліцитному вигляді містяться в основних поняттях юридичної науки [5, с. 131]. Отож єдність розуміння юридичних понять, особливостей застосування та реалізації повноважень, юридична визначеність у викладі відповідних норм гарантує ефективний вплив права, як регуляторного засобу, на суспільні відносини. Шлях формування єдності розуміння правових понять, їх оформлення в нормах позитивного права та єдність застосування розпочинається із доктринального науково обґрунтованого розуміння відповідного правового явища та його покликання в правовій дійсності соціуму. Упевнені в тому, що якісне формулювання норми права можливе за існування загальноприйнятої доктрини, яка стає підґрунтям для права творення.

Доктрина – вчення, наукова або філософська теорія, система поглядів, керівника політична програма [3, с. 273]. Доктрина правова – сукупність (система) наукових знань про певне правове явище. За відповідних умов доктрина правова може бути розвинута в правову теорію з більшою чи меншою мірою узагальнення. Співвідношення між доктриною правовою і правовою теорією є певним чином відносним. За умови, що доктрина правова охоплює широке коло принципово важливих методологічних питань, вона може започаткувати розвиток відповідної теорії права, але здебільшого доктрина правова входить до теорії права як її складовий елемент [4, с. 275]. Важливим у теоретичному і практичному аспектах є наявність єдиного розуміння змісту, порядку і правил застосування заходів примусу, які обмежують права і свободи людини, зокрема її право на свободу та особисту недоторканність. Указане право має обмежуватися уповноваженими особами з підста та в порядку визначених у законі, що гарантуватиме дотримання законності в діяльності відповідних органів та їх посадових осіб, а також забезпечить дотримання принципу верховенства права в суспільстві, прав і свобод конкретної людини.

Особливості утвердження верховенства права у суспільстві, юридичної визначеності та прозорості в регулюванні суспільних відносин, досягається відповідними

процесуальними засобами, використання яких спрямовано на збереження стабільності суспільних відносин та їх організованості та урегульованості правом. Для правової дійсності в Україні притаманно декілька процесів регулювання однотипних та родових суспільних відносин, серед яких, думається, одним із найпоширеніших, де учасником відносин виступає держава та її органи чи окремі посадові особи й пов'язані із застосуванням чи можливістю застосування заходів примусу, обмежень права на свободу й особисту недоторканність, є адміністративно-деліктний процес, пов'язаний із провадженням у справах про адміністративні правопорушення. Оскільки метою останнього є відновлення сталості суспільних відносин, прав і свобод сторін цих відносин, згаданому адміністративно-деліктному процесу притаманно застосування заходів примусу, серед яких особливе місце належить адміністративному затриманню, як найбільш суворому заходу, що обмежує права і свободи людини. Відсутність легального визначення поняття «адміністративне затримання» спонукає звертатися до науково-теоретичних пошуків розуміння змісту затримання, як в адміністративно-деліктному праві, так і в теорії права або ж суміжних галузевих юридичних науках для сприйняття такої дефініції шляхом використання аналогії права і закону. Інститут затримання особи найбільш розроблений у кримінальному процесуальному праві. Навіть автори «Юридичної енциклопедії» під час формування її змісту окремо не виділили поняття «затримання» в цілому, сфокусувавши увагу виключно на такій процесуальній дії, як затримання підозрюваного.

Затримання підозрюваного – захід кримінально-процесуального примусу, який полягає в короточасному затриманні (позбавленні волі) без санкції прокурора особи, підозрюваного у вчиненні злочину, за який може бути призначено покарання у вигляді позбавлення волі, з метою з'ясування причетності затриманого до злочину і вирішення питання про застосування до нього запобіжного заходу у вигляді взяття під варту [12, с. 530]. На підставі такого розуміння змісту затримання, можемо сформулювати основні його змістовні елементи: 1) це захід примусу; 2) тимчасово позбавляє людину ряд у її прав і свобод, серед ключових з яких, як правило, виділяють право на свободу й особисту недоторканність, хоча до таких прав слід віднести і право на спілкування, свободу пересування; 3) застосовується з підстав, визначених у законі, але дискреційно уповноваженими посадовими особами, оскільки не є обов'язковим для всіх однотипних випадків; 4) застосовується спеціальним суб'єктом; 5) переслідує визначену в законі мету.

Водночас, існують науково-доктринальні погляди, обґрунтовані в дисертаційних дослідженнях, саме щодо змісту та розуміння адміністративного затримання.

Адміністративне затримання – це форма обмеження пересування особи, різновидом якої є утримання особи в спеціально відведеному для цього приміщенні, що розпочинається з моменту, коли вона силою або через підкорення наказу змушена залишатися поряд із уповноваженою службовою особою, що здійснюється на підставах, у порядку та на строки, визначені КУпАП та іншими законами України, і припиняється в момент вручення затриманій особі копії протоколу чи постанови про вчинене правопорушення, а в разі відмови від її отримання – підписання цих документів понятими [6, с. 2].

Адміністративне затримання як загальний захід адміністративного припинення – це примусове, тимчасове обмеження свободи особи, що здійснюється у ви-

падку вчинення нею адміністративного проступку, а також інших, чітко визначених законодавством випадках уповноваженими державними органами в офіційному, чітко визначеному законодавством порядку, полягає в припиненні, доставленні та утриманні особи в спеціально обладнаних для цього приміщеннях з метою встановлення особи порушника, здійснення її перевірки, припинення протиправного діяння, складання протоколу, усунення негативних наслідків, попередження вчинення нових правопорушень як цією особою [11, с. 153].

Вважаємо, що адміністративне затримання – це винятковий захід забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, оскільки є найбільш суворим з усіх перерахованих у ст. 260 КУпАП та обмежує людину в значній кількості прав і свобод, а деякі з таких прав повністю позбавляє людину, щодо якої такий захід застосовано. На нашу думку, застосування адміністративного затримання повинно бути виправданим досягненню легітимної мети, сумірність адміністративного правопорушення та заподіяння останнім шкоди суспільним відносинам.

Адміністративне затримання відносять до особистісних заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, що, на наш погляд, зумовлено обмеженнями відповідних особистих прав і свобод людини. Особистісні заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, як свідчить вже сама назва підвиду, спрямовані безпосередньо на особу порушника, передбачають вплив на його психіку, волю, тіло, примушують його до припинення неправомірних дій. До цих заходів можна віднести: вимогу припинити протиправну поведінку, привід, доставлення порушника, адміністративне затримання, особистий огляд, відсторонення водіїв від керування транспортними засобами та їхній огляд на стан сп'яніння [7, с. 74].

На нашу думку, адміністративне затримання – це захід забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, застосування якого спрямовано на досягнення мети, що стоїть перед адміністративно-деліктним законодавством, застосування якого є результатом адміністративного розсуду уповноважених посадових осіб із тимчасового застосування обмежень прав, свобод та інтересів людини, перш за все свободи людини у всіх її вимірах, що є пропорційним завданій шкоді внаслідок вчинення особою адміністративного правопорушення.

Важливим є впровадження здобутків теоретичного правознавства у практичну площину законотворення та правотворчості, а в подальшому – правозастосування для врегулювання суспільних відносин, забезпечення їх стабільності.

Національне законодавство України багате на різноманітні норми, що прагнуть урегулювати суспільні відносини відповідно до загальносуспільних інтересів, інтересів суб'єктів, які перебувають при владі. На перший погляд, дослідження адміністративного затримання, як заходу забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, видається, що законодавство України не має досконалої системи норм, які б ефективно урегулювали поведінку учасників відносин із реалізації адміністративного затримання.

Поняття «законодавство» є одним із ключових понять як для матеріального адміністративно-деліктного законодавства, що представлено нормами КУпАП, так і для процесуальних норм, що містяться у вказаному кодифікованому норма-

тивно-правовому акті. Незважаючи на таке поширення вказаного поняття в загальний та особливий частині КУпАП, зміст останнього не розкривається в змісті даного Кодексу [1, с. 88].

По-перше, поняття «законодавство», яким послуговується законотворець у даному кодифікованому акті не має однозначного розуміння, що аж ніяк не сприяє прозорості нормативного матеріалу, його зрозумілості та доступності. По-друге, той зміст поняття «законодавство», який випливає зі ст. 2 КУпАП, абсолютно чітко та повністю вкладається в розуміння даного поняття виключно як системи нормативно-правових актів, прийнятих єдиним законодавчим органом країни, які мають найвищу юридичну силу – законів. Така позиція відповідає й положенням п. 22 ч.1 ст. 92 Конституції України [12]: виключно законами України визначаються засади цивільно-правової відповідальності; діяння, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність за них [1, с. 89].

Відповідно до ч.2 ст. 6 Конституції України [12], органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України. Також, у відповідності до ч.1 ст. 140 Конституції України, місцеве самоврядування є правом територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання в сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України (виділено нами – М. С.). Отже, із дотриманням даних конституційних положень саме законами України повинні визначатися повноваження органів виконавчої влади та місцевого самоврядування. Визначення компетенції вказаних органів, у тому числі й щодо складання протоколів про адміністративні правопорушення, збору доказів винуватості/невинуватості особи, розгляду справ про адміністративні правопорушення, поза законодавчими нормами свідчить про пряме ігнорування Конституції та законів України. На жаль, правова дійсність далека не лише від ідеалу, а навіть від виконання таких імперативних конституційних та законодавчих вимог [2, с. 139].

Відповідно до ст. 29 Конституції України, кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність. Ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом. У разі нагальної необхідності запобігти злочинові чи його перепинити уповноважені на те законом органи можуть застосувати тримання особи під вартою як тимчасовий запобіжний захід, обґрунтованість якого протягом сімдесяти двох годин має бути перевірена судом. Затримана особа негайно звільняється, якщо протягом сімдесяти двох годин з моменту затримання їй не вручено вмотивованого рішення суду про тримання під вартою. Кожному заарештованому чи затриманому має бути невідкладно повідомлено про мотиви арешту чи затримання, роз'яснено його права та надано можливість з моменту затримання захищати себе особисто та користуватися правовою допомогою захисника. Кожний затриманий має право у будь-який час оскаржити в суді своє затримання. Про арешт або затримання людини має бути негайно повідомлено родичів заарештованого чи затриманого.

На перший погляд, вказана конституційна норма безпосередньо пов'язується із затриманням, як тимчасовим запобіжним заходом у кримінальному проце-

сі, однак, на наш погляд, це звужене розуміння конституційної норми, що гарантує кожній особі свободу та особисту недоторканність. Відтак, переконані, що рівною мірою остання повинна застосовуватися для урегулювання відносин із реалізації адміністративного затримання.

Застосування такого заходу, як затримання, стосується публічно-правових відносин і може бути формою впливу [15] на особу. Адміністративне затримання, як адміністративно-процесуальний захід, застосування якого обмежує право на свободу та особисту недоторканність індивіда [15].

Питання затримання, зокрема й адміністративного, є предметом регулювання міжнародних норм. Так у ст. 3 Загальної декларації прав людини проголошено, що кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканність, а в ст. 9 мова йде про те, що ніхто не може зазнавати безпідставного арешту, затримання або вигнання.

У ст. 5 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод вказується та те, що кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом. Указана стаття містить норму про те, що затримана за підозрою у вчиненні правопорушення особа, повинна бути доставлена до компетентного судового органу. Кожен затриманий має негайно постати перед суддею чи іншою посадовою особою, якій закон надає право здійснювати судову владу, і йому має бути забезпечено розгляд справи судом упродовж розумного строку або звільнення під час провадження.

Зважаючи на міжнародні норми, адміністративне затримання можливе у випадках вчинення адміністративних правопорушень, розгляд справ за якими, у відповідності до ст. 221 КУпАП, належить до повноважень суду. Крім того, з огляду на зміст указаної в підпункті «с» п.1 ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, норми, затримання фактично охоплює поняття доставлення, оскільки спочатку проводиться затримання особи, а вже потім її доставлення до суду чи посадовою особи, якій закон надає право здійснювати судову владу (до речі, таких посадових осіб в Україні немає) [14, с. 66].

Фундаментальні нормативні документи, що є складовими національного законодавства України в частині дотримання прав і свобод затриманих зазначають, що затримання, у тому числі й адміністративне затримання, мають застосовуватися за вчинення адміністративних правопорушень, справи з яких підвідомчі судам, оскільки виключно суди можуть дати правову оцінку охопленню доцільності, пропорційності застосування адміністративного затримання, як відповідного заходу забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, спираючись на основоположні принципи права і законодавства: справедливість, свободу, рівність, а також з огляду на те, що людина, її права і свободи мають визначати зміст і спрямованість діяльності держави, її органів та окремих посадових осіб.

Норми, що містять детальну регламентацію порядку та правил застосування адміністративного затримання, містяться в Кодексі України про адміністративні правопорушення.

Одним із засобів обмеження права на свободу та особисту недоторканність людини є адміністративне затримання, яке є заходом забезпечення провадження в

справах про адміністративні правопорушення (глава 20 КУпАП). Відповідно до частини першої статті 260 КУпАП, у випадках, прямо передбачених законами України, з метою припинення адміністративних правопорушень, коли вичерпано інші заходи впливу, встановлення особи, складення протоколу про адміністративне правопорушення в разі неможливості складення його на місці вчинення правопорушення, якщо складення протоколу є обов'язковим, забезпечення своєчасного і правильного розгляду справ та виконання постанов по справах про адміністративні правопорушення допускається, зокрема, адміністративне затримання особи. Згідно з правовою позицією Конституційного Суду України, затримання треба розуміти і як тимчасовий запобіжний кримінально-процесуальний, і як адміністративно-процесуальний заходи, застосування яких обмежує право на свободу та особисту недоторканність індивіда (абзац п'ятий пункту 6 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 26 червня 2003 року № 12-рп/2003) [9]. П.4.2. Рішення Конституційного Суду України від 11 жовтня 2011 року № 10-рп/2011 встановлено, що, відповідно до ч.5 ст. 263 КУпАП, строк адміністративного затримання обчислюється з моменту доставлення порушника для складення протоколу, а особи, яка була в стані сп'яніння, – з часу її витвердження [9].

Проте, норма ст. 260 КУпАП не містить об'єктивації (опису, переліку) конкретних підстав затримання, що робить їх оцінку повністю дискреційною. Такий підхід дозволяє порівняно легко трактувати будь-яке адміністративне затримання особи як обґрунтоване, що знижує можливість оскарження застосування даної міри в адміністративному або судовому порядку. Хоча основний термін адміністративного затримання відносно короткий – 3 год. (ч.1 ст. 263 КУпАП), однак у цей проміжок часу громадянина можуть утримувати в кімнаті для затриманих органу внутрішніх справ, що є дією, яка припиняє його гідність. Так Ю. С. Кононенко вважає, що законодавцю в новому КУпАП необхідно встановити більш чіткі підстави для адміністративного затримання фізичних осіб, що врешті приведе до зміцнення законності у взаємовідносинах влади і громадянина [8, с. 203].

Звертаючись до адміністративно-деліктного законодавства України, зазначимо, що, згідно з ч.2 ст. 261 КУпАП, про місце перебування особи, затриманої за вчинення адміністративного правопорушення, негайно повідомляються її родичі, а на її прохання – також і власник відповідного підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган (підкреслено нами – М. С.). На жаль, КУпАП не містить норми-дефініції, яка б розкривала поняття «родич», що використовується в змісті норм адміністративно-деліктного законодавства, так само не розкривається порядок інформування родичів про факт адміністративного затримання особи [13, с. 81-82].

Отже, складення протоколу про адміністративне правопорушення не на місці події можливе виключно у випадку застосування до особи адміністративного затримання, особистого огляду, огляду речей і вилучення речей та документів, у тому числі посвідчення водія, тимчасове затримання транспортного засобу, відсторонення водіїв від керування транспортними засобами, річковими і маломірними суднами та огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння, а також щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції з метою припинення адміністративних правопорушень [10]. По-

годжуючись із таким висновком суду, переконані, що навіть під час складання протоколу про адміністративне правопорушення на місці події, останній буде складений із дотриманням принципу законності виключно після оформлення протоколу про адміністративне затримання, адже вимога уповноваженої посадової особи перебувати поряд із нею, не залишати місця події є прямим обмеженням права на свободу та особисту недоторканість, права на свободу пересування.

Крім того, маємо зважити наявні норми позитивного права щодо доставлення, яке не є адміністративним затриманням, з огляду на норми КУпАП та міжнародними прецедентами, сформованими Європейським судом з прав людини.

Наприклад, враховуючи правові позиції Європейського суду з прав людини у справі «Zelčs v. Latoia», законність доставлення особи службовим автомобілем поліції без адміністративного затримання ставить під сумнів допустимість [17, с. 43] отриманих доказів винуватості такої особи.

Пряме застосування вказаних рішень ЄСПЛ, на наш погляд, суперечить фундаментальному положенню ухвалення Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», сформульованому в преамбулі цього Закону, де зазначається, що об'єктом регулювання норм закону є відносини, пов'язані з виконанням рішень ЄСПЛ саме у справах проти України. Таким чином, регулювання застосування положень рішень ЄСПЛ щодо третіх держав у національній правовій системі України відсутнє. Однак, відсутність норм позитивного права у регулюванні суспільних відносин із застосування практики ЄСПЛ щодо третіх держав не означає того, що вказану практику слід відкидати та ті прогресивні положення, обґрунтування не слід використовувати. На наш погляд, використання рішень ЄСПЛ у справах щодо третіх держав у національному законодавстві та правозастосовній практиці можливо виключно крізь призму втілення принципу верховенства права в українському правовому середовищі відповідно до європейських стандартів, коли обґрунтування та мотивування розуміння змісту норм Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод використовуються з метою формування правових позицій розуміння фундаментальних принципів права і законодавства України, спрямованих на утвердження прав, свобод, інтересів людини і громадянина. Вважаємо, що вітчизняне законодавство потребує вдосконалення в цьому напрямку, що усуне будь-які сумніви у використанні та застосуванні рішень ЄСПЛ щодо третіх держав під час врегулювання суспільних відносин зі здійснення права на свободу мирних зібрань [16, с. 99].

Висновки. Підсумовуючи дослідження адміністративного затримання, як заходу забезпечення у справах про адміністративні правопорушення, спираючись на доктрину розуміння адміністративного затримання, аналіз норм національного законодавства України, а також практику правозастосування, слід зазначити, що абсолютної єдності розуміння і практики застосування норм, які регулюють адміністративне затримання, немає. Важливим елементом дотримання прав і свобод громадян є можливість оскарження адміністративного затримання, однак, ураховуючи строки адміністративного затримання, КУпАП чи КАС України не містять спеціальних норм, які б визначали особливості оскарження адміністративного затримання. Крім того, чинне адміністративно-деліктне законодавство України не

містить переліку складів адміністративних правопорушень, що можуть бути підставами адміністративного затримання, адже викликає сумнів доцільність та сумірність застосування адміністративного затримання за вчинення правопорушення, що передбачає застосування адміністративного стягнення у виді попередження. На жаль, змушені констатувати, що під час розгляду справ про адміністративні правопорушення, у яких особа, яка притягалася до адміністративної відповідальності, піддавалася адміністративному затриманню, не досліджуються питання законності адміністративного затримання, не надається правова оцінка уповноважених посадових осіб щодо адміністративного затримання, а також дотримання прав і свобод людини під час адміністративного затримання. Відсутність єдності практики застосування адміністративного затримання зумовлює різну юридичну практику щодо оформлення адміністративного затримання, а також оцінки доказів адміністративного правопорушення з огляду на допустимість їх отримання. Важливим є імперативне визначення повноважень уповноважених посадових осіб, які наділені правом застосування адміністративного затримання, дотримання прав і свобод людини під час адміністративного затримання, формування інституту перевірки законності адміністративного затримання під час розгляду справ про адміністративні правопорушення, обґрунтованості, вмотивованості застосування адміністративного затримання під час розгляду справи про адміністративне затримання.

У цілому законодавство про адміністративне затримання потребує вдосконалення з огляду на правову визначеність, принципи верховенства права, дотримання прав і свобод людини, єдності практики застосування адміністративного затримання, як заходу забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, допустимості доказів, отриманих унаслідок застосування такого заходу забезпечення, а головне – формування правової культури населення та уповноважених посадових осіб, наділених правом застосовувати адміністративне затримання, спрямованої на дотримання прав свобод усіх учасників публічно-правових адміністративно-деліктних відносин.

Використані джерела:

1. Самбор М., Самбор А. «Законодавство» у нормах про адміністративну відповідальність: питання наповнення змісту та його уніфікованість. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної ради України*. 2014. № 5. С. 84-91.
2. Самбор М. А. Зміст поняття «законодавство» в нормах Кодексу України про адміністративні правопорушення. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Юридические науки*. Том 27 (66). 2014. № 3. С. 125-141.
3. Кравець Є. Я. Доктрина. *Юридична енциклопедія: В 6 т. / [Ю. С. Шемпученко (голова редкол.), Ф. Г. Бурчак, М. П. Зяблюк та ін.]*. Київ : «Укр. енцикл.», 1998. Т. 2: Д-Й. 1999. С. 273.
4. Колейчиков В. В. Доктрина правова. Доктрина. *Юридична енциклопедія: В 6 т. / [Ю. С. Шемпученко (голова редкол.), Ф. Г. Бурчак, М. П. Зяблюк та ін.]*. Київ : «Укр. енцикл.», 1998. Т. 2: Д-Й. 1999. С. 275.
5. Батиев Л. В. Понятия «ПРАВО» и «ЗАКОН» в учениях Нового времени. *Всероссийский научный журнал «Вопросы правоведения»*. 2013. № 4. С. 131-149.
6. Пугач А. В. Заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення: дис... канд. юрид. наук. по спец. 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право (081 – право). Київ, 2019. 183 с.

7. Поцілуйко В. М. Процесуальні особливості застосування заходів забезпечення провадження в кримінальних справах та справах про адміністративні правопорушення: порівняльно-правовий аналіз, дис. ... канд. юрид. наук. по спец. 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. Одеса, 2018. 230 с.

8. Кононенко Ю. С. Деякі проблеми адміністративно-правового забезпечення особистих прав і свобод людини та громадянина. *Університетські наукові записки*. 2005. № 3 (15). С. 201-205.

9. Рішення Конституційного Суду України у справі № 1-28/2011 за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень статті 263 Кодексу України про адміністративні правопорушення та пункту 5 частини першої статті 11 Закону України «Про міліцію» (справа про строки адміністративного затримання) від 11 жовтня 2011 року № 10-рп/2011. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-11#Text>. (дата звернення: 09.03.2021)

10. Рішення Солом'янського районного суду м. Києва від 15 квітня 2019 року у справі № 760/16551/18. URL : https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/8126_2669/. (дата звернення: 09.03.2021)

11. Димон І. В. Адміністративне затримання як загальний захід адміністративного припинення. *Право і суспільство*. 2014. № 6-2. Частина 2. С. 149-153.

12. Шибіко В. П. Затримання підозрюваного. Юридична енциклопедія: В 6 т. / [Ю. С. Шемпученко (голова редкол.), Ф. Г. Бурчак, М. П. Зяблюк та ін.]. Київ : «Укр. енцикл.», 1998. Т. 2: Д-Й. 1999. С. 530-532.

13. Самбор М. А. Повідомлення родичів у разі застосування заходу забезпечення провадження у справі про адміністративне правопорушення у вигляді адміністративного затримання. *Адміністративне право і процес. Науково-практичний журнал*. 2017. № 2 (20). С. 79-92.

14. Самбор М. А. Вплив міжнародних норм щодо дотримання права на свободу та особисту недоторканність людини на врегулювання відносин із застосування доставлення та затримання особи під час провадження у справах про адміністративні правопорушення. Міжнародні стандарти у галузі прав людини: реалії та перспективи українського законодавства: матеріали круглого столу (м. Дніпропетровськ, 10 груд. 2012 р.); уклад. канд. юрид. наук Л. А. Філяніна. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2013. С. 63-68.

15. Рішення Конституційного Суду України від 26 червня 2003 року № 12-рп/2003 Рішення Конституційного Суду України у справі № 1-15/2003 за конституційним поданням 56 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частин першої, третьої статті 80 Конституції України, частини першої статті 26, частин першої, другої, третьої статті 27 Закону України «Про статус народного депутата України» та за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України про офіційне тлумачення положення частини третьої статті 80 Конституції України стосовно затримання народного депутата України (справа про гарантії депутатської недоторканності). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-03>. (дата звернення: 09.03.2021)

16. Самбор М. А. Використання положень Рішень Європейського суду з прав людини по захисту права на свободу мирних зібрань у справах щодо третіх держав в українському правовому просторі. *Журнал європейського і порівняльного права*. 2020. Випуск 12 (1-2). С. 96-100.

17. Самбор М. А. Огляд на стан спів'язання: особливості правового регулювання та дотримання прав і свобод людини. *Право і безпека*. 2020. № 2 (77). С. 40-47.

References:

1. Sambor, M., Sambor, A. (2014) «Zakonodavstvo» u normakh pro administrativnu vid povidalnist: pytannia napovnennia zmistu ta yoho unifikovanist. *Naukovi zapysky Instytutu zakono*

davstva Verkhovnoi rady Ukrainy - Scientific notes of the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine, 5, 84-91. [in Ukrainian].

2. Sambor, M. A. (2014) Zmist poniattia «zakonodavstvo» v normakh Kodeksu Ukrainy pro administratyvni pravo porushennia. *Uchenye zapiski Tavricheskogo nacional'nogo universiteta im. V. I. Vernadskogo. Seriya «Yuridicheskie nauki - Scientific notes of the Tauride National University. VI Vernadsky. Series "Legal Sciences, vol. 27 (66), 3, 125-141. [in Ukrainian].*

3. Kravets, Ye. Ya. (1999) Doktryna. Yurydychna entsyklopediia. (Vol. 1-6; Vol. 2: D-I) [Iu. S. Shemshuchenko (Ed.), F. H. Bur chak, M. P. Ziabliuk et al. (Eds.)]. Kyiv : «Ukr. entsykl.», 273. [in Ukrainian].

4. Kopieichykov, V. V. (1999) Doktryna pravova. Doktryna. Yurydychna entsyklopediia. . (Vol. 1-6; Vol. 2: D-I). [Iu.S. Shem shuchenko (Ed.) F. H. Burchak, M. P. Ziabliuk et al. (Eds.)]. Kyiv : «Ukr. entsykl.», 275. [in Ukrainian].

5. Batiev, L. V. (2013) Poniatiya «PRAVO» y «ZAKON» v ucheniyah Novogo vremeni. *Vserossiiskij nauchmij zhurnal «Voprosy pravoovedeniya - All-Russian scientific journal "Questions of jurisprudence", 4, 131-149. [in Russian].*

6. Puhach, A. V. (2019) Zakhody zabezpechennia provadzhennia u spravakh pro administratyvni pravoporushennia. *Candidate's thesis. Kyiv. [in Ukrainian].*

7. Potsiluiko, V. M. (2018) Protesualni osoblyvosti zastosuvannia zakhodiv zabezpechennia provadzhennia v kryminalnykh spravakh ta spravakh pro administratyvni pravopo ru shennia: porivnialno-pravovy analiz. *Candidate's thesis. Odesa. [in Ukrainian].*

8. Kononenko, Yu. S. (2005) Deiaki problemy administratyvno-pravovoho zabezpe chennia osobystykh prav i svobod liudyny ta hromadianyna. *Universytetski naukovi zapysky - University scientific notes*, 3 (15), 201-205. [in Ukrainian].

9. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi № 1-28/2011 za konstytutsiinym podanniam 50 narodnykh deputativ Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (ko nstytutsiinosti) okremykh polozhen statti 263 Kodeksu Ukrainy pro administratyvni pravo porushennia ta punktu 5 chastyny pershoi statti 11 Zakonu Ukrainy «Pro militsiiu» (sprava pro stroky administratyvnoho zatrymanna) vid 11 zhovtnia 2011 roku № 10-rp/2011. (2011) N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-11#Text>. [in Ukrainian].

10. Rishennia Solomianskoho raionnoho sudu m. Kyieva vid 15 kvitnia 2019 roku u spravi № 760/16551/18. (2019) N. p. URL : <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/81262669/>. [in Ukrainian].

11. Dymon, I. V. (2014) Administratyvne zatrymanna yak zahalnyi zakhid admi nistra tyvnoho prypynnennia. *Pravo i suspilstvo - Law and society*, 6-2, part. 2, 149-153. [in Ukrainian].

12. Shybiko, V. P. (1999) Zatrymanna pidozriuvanoho. Yurydychna entsyklopediia. (Vol. 1-6; Vol. 2: D-I) [Iu. S. Shem shuchenko (Ed.), F. H. Burchak, M. P. Ziabliuk et al. (Eds.) Kyiv : «Ukr. entsykl.», 530-532. [in Ukrainian].

13. Sambor, M. A. (2017) Povidomlennia rodychiv u razi zastosuvannia zakhodu za bez pechennia provadzhennia u spravi pro administratyvne pravoporushennia u vyhladi admi nistratyvnoho zatrymanna. *Administratyvne pravo i protses. Naukovo-praktychnyi zhurnal – Administrative law and process. Scientific and practical journal*, 2 (20), 79-92. [in Ukrainian].

14. Sambor, M. A. (2013) Vplyv mizhnarodnykh norm shchodo dotrymanna prava na svobodu ta osobystu nedotorkannist liudyny na vrehuliuvannia vidnosyn iz zastosuvannia dostavlennia ta zatrymanna osoby pid chas provadzhennia u spravakh pro administratyvni pravoporushennia. *Mizhnarodni standarty u haluzi prav liudyny: realii ta perspektivy ukrainskoho zakonodavstva: materialy kruhloho stolu (m. Dnipropetrovsk, 10 hrud. 2012 r.) - International standards in the field of human rights: realities and prospects of Ukrainian legislation: materials of the round table*

(Dnepropetrovsk, December 10, 2012); L. A. Filianinf (Ed.). Dnipropetrovsk : Dniprop. derzh. un-
vnutr. sprav, 63-68. [in Ukrainian].

15. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy vid 26 chervnia 2003 roku № 12-rp/2003 Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi № 1-15/2003 za konstytutsiynym poda nniam 56 narodnykh deputativ Ukrainy pro ofitsiine tlumachennia polozhen chastyn pershoi, tretoi statti 80 Konstytutsii Ukrainy, chastyny pershoi statti 26, chastyn pershoi, druhoi, tretoi statti 27 Zakonu Ukrainy «Pro status narodnoho deputata Ukrainy» ta za konstytutsiynym po danniam Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy pro ofitsiine tlumachennia polozhennia chas tyny tretoi statti 80 Konstytutsii Ukrainy stosovno zatrymanna narodnoho deputata Ukrainy (sprava pro harantii deputatskoi nedotorkannosti). (2003) N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-03>. [in Ukrainian].

16. Sambor, M. A. (2020) Vykorystannia polozhen Rishen Yevropeiskoho sudu z prav liudyny po zakhystu prava na svobodu myrnykh zibran u spravakh shchodo tretikh derzhav v ukrainskomu pravovomu prostori. *Zhurnal yevropeiskoho i porivnialnoho prava - Journal of European and Comparative Law*, issue 12 (1-2), 96-100. [in Ukrainian].

17. Sambor, M. A. (2020) Ohliad na stan sp'ianinnia: osoblyvosti pravovoho rehuliu ta nnia ta dotrymanna prav i svobod liudyny. *Pravo i bezpeka - Law and security*, 2 (77), 40-47. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 10.03.2021

Самбор Н. А., кандидат юридических наук, начальник сектора мониторинга Прилуцкого районного отдела полиции Главного управления Национальной полиции в Черниговской области (г. Чернигов - г. Прилуки, Украина)

АДМИНИСТРАТИВНОЕ ЗАДЕРЖАНИЕ: ДОКТРИНА, ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО, ПРАВОПРИМЕНЕНИЕ

В статье исследуется существующая доктрина понимания административного задержания, элементы национального законодательства Украины, нормы которого регламентируют основания и особенности реализации административного задержания как меры обеспечения производства по делам об административных правонарушениях, а также юридическая практика, сложившаяся во время применения административного задержания. Отдельно выделяются вопросы оповещения родственников об административном задержании лица, что представляет собой дополнительную гарантию соблюдения прав и свобод задержанного. Исследование прецедентной практики Европейского суда по правам человека по делам о восстановлении прав и свобод задержанных лиц указывает на ряд пробелов национального законодательства Украины в части, касающейся установления момента задержания и охват административным задержанием доставки лица.

Ключевые слова: административное задержание, доктрина, законодательство, практика применения, соблюдение прав и свобод человека.

Sambor M., Candidate of Law, Head of the Monitoring Sector Pryluky District Police Department of the Main Directorate of the National Police in Chernihiv Oblast (Chernihiv - Pryluky, Ukraine)

ADMINISTRATIVE DETENTION: DOCTRINE, LEGISLATION, LAW ENFORCEMENT

The article examines the existing doctrine of understanding administrative detention, elements of national legislation of Ukraine, the rules of which regulate the grounds and features

of administrative detention as a measure to ensure proceedings in cases of administrative offenses, as well as legal practice during administrative detention. The issues of notifying relatives about the administrative detention of a person, which is an additional guarantee of observance of the rights and freedoms of the detained person, are singled out. A study of the case law of the European Court of Human Rights in cases concerning the restoration of the rights and freedoms of detainees indicates a number of gaps in the national legislation of Ukraine regarding the moment of detention and the administrative detention of a person. It is argued that when considering cases of administrative offenses in which administrative detention was used as a measure to ensure administrative proceedings, the legal assessment of the legality of administrative detention and evidence obtained as a result of administrative detention should be investigated and provided. An analysis of the practice of applying for and appealing against administrative detention indicates that a person may appeal against his or her detention, usually after release. This is a consequence of the imperfection of the procedure for appealing against administrative detention and observance of the rights and freedoms of detainees, which indicates the need to improve the rules of positive law governing the procedural elements of appealing against authorized officials in public relations related to administrative detention.

Keywords: administrative detention, doctrine, legislation, practice of application, observance of human rights and freedoms.